

پژوهشهای حقوقی

فصلنامه علمی - ترویجی

شماره ۳۳

هزار و سیصد و نود و هفت - بهار

- ۹ • مقایسه نحوه صدور اسناد رسمی با اسناد الکترونیکی معطنین در حقوق کشورهای مختلف
دکتر عباس کریمی - امیر سپاهی
- ۲۷ • ماهیت حقوقی نمایندگان هوشمند در عرصه قراردادهای الکترونیکی
دکتر سید الهام‌الدین شریفی - گلناز بیرمی
- ۵۵ • جبران خسارت از متهمان بازداشت‌شده بی‌گناه
دکتر رجب گلدوست جویباری - مهراون ابراهیمی‌منش
- ۷۳ • تأثیر فساد بر تحقق حق‌های بشری
حسین سپه‌سرا
- سیاست قضایی یا قضاوت سیاسی؟ بررسی تأثیرپذیری دیوان بین‌المللی دادگستری از مؤلفه‌های غیرحقوقی
یاسر سالاریان - مهدی خلیلی طریقه
- ۱۰۳ • تحلیل مصادیق قراردادهای احتمالی در نظام حقوقی ایران
دکتر حبیب‌الله رحیمی - خسرو محمودزاده
- ۱۲۷ • مطابقت حقوقی کالا با قرارداد در پرتو کنوانسیون بیع بین‌المللی
دکتر احسان لطفی
- ۱۴۵ • حقوق بشر مهاجران غیرقانونی: چالش‌های موجود
مریم مهدوی
- ۱۶۵ • ارزیابی مفهوم، جایگاه و دامنه شمول نرخ خدمات از منظر آرای هیئت عمومی دیوان عدالت اداری
دکتر امیر ایروانیان
- ۱۷۹ • ابعاد حقوقی اختلاف چین و همسایگان آن در مورد جزایر اسپراتلی
نسیم زرگری‌نژاد
- ۲۳۹ • قانون‌گذاری کیفی
نویسنده: پروفسور لیندزی فارمر - مترجمان: دکتر عبدالرضا جوان جعفری - سیده سارا میربازل - سید بهمن خدادادی
- ۲۵۳

http://jlr.sdil.ac.ir/article_65515.html

حقوق بشر مهاجران غیر قانونی: چالش‌های موجود

مریم مهدوی*

چکیده:

شمار قابل توجهی از افرادی که جهت مهاجرت راهی کشورهای دیگر می‌شوند افرادی هستند که طرق قانونی ورود به کشور جدید را طی نمی‌کنند. این افراد که مهاجر غیرقانونی نامیده می‌شوند تا زمان کسب وضعیت مهاجر قانونی و یا پناهنده از حقوق اولیه انسانی برخوردارند، حقوقی که بر قواعد بین‌المللی حقوق بشر مبتنی می‌باشد و واجد جنبه حداقلی هستند.

کلیدواژه‌ها:

مهاجر، پناهنده، مهاجر غیرقانونی، حقوق بشر.

مقدمه

روند رو به رشد مهاجرت افراد به ویژه به قصد اقامت در کشورهای توسعه‌یافته، با تجدیدنظر و گاه سخت‌گیری‌های قابل ملاحظه این دولت‌ها در تنظیم و اجرای قوانین مهاجرتی همراه شده است. از همین روی، مهاجرانی که قادر نیستند در قالب سازوکارهای حقوقی خواسته‌های خود و مطالبات دولت مقصد را اجابت نمایند، بالاجبار، به شیوه‌های غیرقانونی متوسل می‌شوند. این افراد هرچند از این زمان به عنوان مهاجر غیرقانونی شناخته می‌شوند و نظام حقوقی مهاجرت حمایت ویژه‌ای از ایشان به عمل نمی‌آورد، ترک وطن می‌گویند و به امید فرجامی خوش، رنج سفر می‌خرند.

در این میان، عمده مهاجران، طعمه قاچاقچیان انسان می‌شوند و علی‌رغم اینکه گاهی دار و ندار خویش را در گرو رسیدن به سرزمین موعود از دست می‌دهند، هرگز به آنجا نمی‌رسند. چه بسیار والدینی که در نهایت، ورود به مقصد، برایشان با سوگواری از دست دادن کودکانشان همراه است و چه تعداد قابل ملاحظه از کودکانی که سفر، والدینشان را به کام مرگ فرو برده و سرنوشت محتومشان، زندگی در غربت، بدون نام و نشانی از خانواده است.

* کارشناس ارشد حقوق عمومی، رئیس گروه دعاوی دفتر حقوقی دانشگاه جامع علمی کاربردی (دفتر مرکزی)
Email: Maryammahdavi2000@gmail.com

در این معامله پرسود، به طور معمول، برنده، سوداگران انسان‌اند؛ و سکه شانس تنها نصیب تعداد انگشت‌شماری از متقاضیان مهاجرت خواهد شد. اما با به سلامت گذشتن از این خوان سفر، تنها برگی از اوراق داستان مصائب مهاجران غیرقانونی رقم می‌خورد. اقامت در اردوگاه‌های اجباری برای تعیین تکلیف، ممکن است ماه‌ها به طول بینجامد و این به شرطی است که اقبال، یار مهاجران باشد؛ در غیر این صورت به موطن خود یا به سرزمین دیگری بازگردانده می‌شوند و درد بلا تکلیفی نیز بر دیگر آلامشان افزوده می‌شود.^۱

مهاجران غیرقانونی در اصل، در زمره آسیب‌پذیرترین افراد جای می‌گیرند.^۲ اگر مهاجر، زن یا کودک باشد بر میزان آسیب‌پذیری‌اش افزوده می‌شود، از این حیث، بیشترین میزان تلفات و قربانیان از دو قشر اخیرند.^۳

با این حال، آیا عدم تمکین نسبت به الزامات و تعهدات حقوقی دولت‌های مقصد، مهاجران را از هرگونه حمایت حداقلی حقوق بشری نیز محروم می‌سازد؟ آیا برخورداری از حقوق مندرج در اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق‌های بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی؛ و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و سایر اسناد الزام‌آوری چون کنوانسیون منع شکنجه مستلزم رعایت هنجارهای حقوقی است؟ آیا مهاجری که تمامی دارایی خود را مابازای خرید رنج سفر کرده و از گذشته‌اش به امید آینده‌ای بهتر چشم‌پوشیده، اما نظم حقوقی مقصد را رعایت نکرده، از حقوق اولیه انسانی منتفع نیست؟

۱- حمایت از مهاجران غیرقانونی: آرمان یا واقعیت؟

در زمینه حمایت از مهاجران غیرقانونی، در دو راهه انتخاب میان رویکرد مبتنی بر واقع‌گرایی و آرمان‌گرایی گرفتار می‌آییم. در رویکردی واقع‌گرایانه برای مقابله با مهاجرت‌های غیرقانونی، دولت‌ها در کنترل مرزهای ملی خود از حق حاکمیت برخوردارند. منافع دولت‌ها و مصالح حاکمیت‌ها به عنوان مفاهیمی اصلی و کلیدی، طبیعتاً در تصمیم‌گیری پیرامون سیاست خارجی هر دولت در صحنه بین‌المللی نیز بسیار تأثیرگذار خواهد بود. در نتیجه، بر اساس چنین رویکردی، تفاوت قابل ملاحظه‌ای میان پناهندگان، پناهجویان و مهاجران غیرقانونی، به ویژه از این حیث که جملگی دارای خصوصیات و ویژگی‌های یکسانی، به خصوص

۱. برای مطالعه بیشتر رک: آرامش شهبازی و امیر چهل‌امیرانی، *حمایت از مهاجران غیرقانونی در حقوق*

بین‌الملل (تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهردانش، ۱۳۹۵)، چاپ اول.

2. Jaya Ramji-Nogales, "Undocumented Migrants and the Failures of Universal Individualism," *Vanderbilt Journal of Transnational Law* 47: 3 (2014), 716.

3. Ibid, 721.

زمینه تساوی در حضور یا ورود و خروج به سرزمین دولت دیگری و در پی آن کنترل ایشان به دلیل تقویت ثبات و امنیت در قلمرو ملی می‌باشند، ندارد.^۴ این در حالی است که در نقطه مقابل، رویکردهای آرمان‌گرایانه با اعتقاد به روح همکاری و همبستگی و تکیه و تأکید بر ارزش‌های جامعه بین‌المللی که به ویژه از جنبه حقوق بشری حائز اهمیت است و با پشتیبانی افکار عمومی در راستای تحقق منافی مشترک و ماورای اراده محض دولت‌هاست، پدیده‌هایی همچون مهاجرت یا پناهندگی را در قالبی ذهنی مورد توجه قرار می‌دهد. از این منظر، زمانی که موضوع رفتار با پناهندگان، پناه‌جویان و یا مهاجران غیرقانونی مطرح می‌شود مفاهیم حقوق بشری در ارتباط با این افراد بیشتر جلوه‌گر می‌شود و در نتیجه شاید بتوان اذعان داشت که رویکرد آرمان‌گرایانه در مقابل رویکرد واقع‌گرایانه بر مطالبات فردی و ارزش‌های بشری استوار است. از سوی دیگر در میانه این دوره‌ها رویکرد ایده‌آلیستی و رئالیستی، می‌توان به رویکرد ثالثی نیز اشاره کرد که به رویکرد میانه معروف است. لاونکس^۵ در تبیین این رویکرد سوم اشعار می‌دارد که دولت‌ها اغلب رویکرد و روشی میانه را از دو رویکرد مورد نظر دنبال می‌نمایند و آن به این دلیل است که کنترل مؤثر و کارآمد حاکمیت‌محور از یک سو و احترام به ارزش‌های آزادی‌خواهانه و اندیشه‌های لیبرالیستی به نحو متقابلی به یکدیگر وابسته می‌باشند.^۶ با این حال، سؤالی که مطرح می‌شود این است که آیا رویه عملی دولت‌ها در حال حاضر، همسو و مطابق با نظر لاونکس می‌باشد یا خیر؟ مثال‌های زیادی در نقض نظر لاونکس در رویه دولت‌ها قابل ذکر است، در این زمینه می‌توان برای نمونه به قضیه احداث دیوار بین مکزیک و آمریکا اشاره کرد، سیاست‌های پناهندگی در اروپا و رویکردهای کشورهای مهاجرپذیری مانند استرالیا در حال حاضر، در راستای اثبات این قضیه است که بسیاری از کشورها از رویکرد واقع‌بینانه به جای رویکرد آرمان‌گرایانه تبعیت می‌کنند. امر مذکور می‌تواند در دنیایی که به عنوان جهانی‌سازی شده شناخته می‌شود نظم موجود را که هنوز بر مبنای نظم وستفالیایی است نشان داده که دولت‌ها باید بر اساس منافع خود و به منظور بقای خود اقدام نمایند.^۷

4. Sandra Lavenex, "Migration and the EU's New Eastern Border: between Realism and Liberalism," *Journal of European Public Policy* 8: 1 (February 2001): 26.

5. Lavenex.

6. Lavenex, op. cit., 26

7. Linda Larsson, "Illegal Immigrants or Illegal Refugees? A Study of the Refugee Protection for Burmese Refugees in Thailand," *Centre of Theology and Religious Studies* 8 (Autumn 2008): 8, Cited in: Scholte, Jan AArt (2001) "The Globalization of World Politics." In *The globalization of World Politics: an Introduction to International Relations*, edited by John Baylis, Steve Smith, Patricia Owens, 117-119. New York: Oxford University Press, 2011.

۲- حمایت از شهروندان یا حمایت از حقوق بشر

رشد و پیشرفت حمایت‌های حقوق بشری، به ویژه در دنیای غرب که به طور مستمر و پیوسته در راستای تغییر رویکردهای حمایتی مبتنی بر لزوم رعایت حقوق بشر و حقوق شهروندی در حال شکل‌گیری و تحول است؛ سبب حمایت‌های داخلی و بین‌المللی از حقوق بشر مهاجران غیرقانونی و سلطه و رجحان رویکردهای حمایتی شده است. این، در حالی است که از یک سو لازم است تا کشورها به حقوق بشر مهاجران غیرقانونی بر مبنای اسناد و کنوانسیون‌هایی که بدان ملزم هستند، احترام گذاشته و آن را رعایت نمایند و البته از سوی دیگر لازم و ضروری است تا دولت‌های مذکور برای پایداری و صیانت از حاکمیت خود، به ویژه در تحقق ابعاد مختلفی از نظم عمومی و امنیت ملی در قالب تنظیم بازار کار، سازمان‌دهی نظام خدمات بهداشت عمومی گام بردارد. از این منظر، برای حمایت از شهروندان، در وهله نخست، لازم است تا میان دو قشر از مهاجران قائل به تفکیک شویم. در خصوص مهاجران غیرقانونی، در نگاه نخست، باید توجه داشت که به زعم برخی از کشورهایی که مهاجران غیرقانونی اقدامی غیرقانونی مرتکب شده‌اند، باید با آثار و تبعات ناشی از نقض قوانین مواجه گردند. اما در عمل، حتی اگر ورود غیرقانونی مشمول تعقیب کیفری هم باشد، آنچه که در بیشتر موارد رخ می‌دهد این است که مقامات ذی‌صلاح ملی از تحمیل مجازات‌های قانونی بر این افراد خودداری نموده و به جای آن فرایندی را برای اخراج و بازگرداندن ایشان تدارک می‌بینند. با وجود این، در بسیاری از موارد، بازگرداندن این افراد به کشورهای اصلی و مبدأ به سبب آنکه برخی از کشورها به مانند پاکستان، افغانستان، سومالی و اریتره که از جمله کشورهای عمده مهاجرپرست هم محسوب می‌شوند؛ تقریباً غیرممکن است.^۸

در خصوص پناهجویان، در نقطه آغاز هنگامی که مهاجرت‌های غیرقانونی را مورد کنکاش قرار می‌دهیم شاید این امر به ذهن متبادر شود که پدیده‌ای به نام مهاجرت غیرقانونی حق حاکمیت دولت‌ها را برای پرداخت جریمه و مجازات مهاجران غیرقانونی به طور مطلق تحت سلطه و اختیارشان قرار داده است. لکن، آنچه که می‌توان به عنوان پرسش مطرح نمود این است که آیا مهاجران غیرقانونی تحت شمول حمایت قوانین حقوق بین‌الملل بشر قرار می‌گیرند یا خیر؟ آیا ایشان هنگامی که در کشور مقصد کار یا اقامت دارند از حقوقی برخلاف

8. Yorgos Kaminis, "Without a Residence Permit: The Protection of Asylum-Seekers and Illegal Immigrants", June 10, 2009, www.theioi.org/.../Stockholm%20Conference13.%20Workshop%203Yorgos%20Kaminis.pdf, 4.

مقررات قانونی بهره‌مند می‌شوند؟ آیا تعادلی بین حق حاکمیت دولت‌ها برای مقابله با مهاجرت‌های غیرقانونی و حقوق مهاجران که از سوی حقوق بشر مورد حمایت است، وجود دارد؟

اگر مبنای حمایت‌های مطروحه در اسناد بین‌المللی، برای تمام مهاجران غیرقانونی را آسیب‌پذیری این قشر تلقی کنیم، طبیعتاً با افزایش آسیب‌پذیری این افراد از جمله قرار گرفتن این اشخاص در قالب زنان و کودکان در قالب مهاجران غیرقانونی، آسیب‌پذیری قشر مذکور و به تبع آن، لزوم حمایت بیشتر نیز افزایش خواهد یافت. این بدان معناست که با افزایش فاکتورها و پارامترهایی که زمینه آسیب‌پذیری را فراهم می‌سازد، حمایت‌های قابل ملاحظه‌تری از اقصای آسیب‌پذیر در میان مهاجران لازم می‌نماید. از این رو، مبحث عمده‌ای که در ارتباط با مهاجرت همواره مطرح بوده است، این است که مهاجرت‌های بین‌المللی و به ویژه مهاجرت‌های بین‌المللی غیرقانونی در حوزه‌های مختلف امنیتی، از جمله ابعاد زیست‌محیطی، سیاسی، اقتصادی و دیگر ابعاد آسیب‌گذار اجتماعی بسیار تأثیرگذارند. این امری است که در سال‌های اخیر همراه با افزایش هجوم سیل عظیمی از افراد در مناطق درگیر در مخاصمات و نزاع‌های داخلی مانند سوریه، عراق، افغانستان و دیگر قلمروهای سرزمینی که به نوعی با فاکتورهای ریسک‌زای اجتماعی سر و کار دارند و از جمله با رونق عملیات گروه‌های تروریستی مختلف از جمله داعش، تشدید می‌شود.

۳- مهاجرت و امنیت اجتماعی

مفهوم امنیت اجتماعی، در بدو امر و بیش از هر قضیه دیگری با موضوع هویت جمعی سر و کار دارد. تبیین چنین رویکردی را می‌توان در نظریات *اوله* و *ویور*^۹ در ارتباط نزدیک میان هویت، جامعه و امنیت جمعی جستجو کرد. به اعتقاد وی، هویت مفهوم صریح امنیت اجتماعی است؛ و مقوله امنیت اجتماعی نیز زمانی مطرح می‌شود که جامعه تهدیداتی را نسبت به هویت، همبستگی و انسجام ذاتی خود احساس نماید.^{۱۰} در ارتباط با مهاجرت بین‌المللی، امنیت اجتماعی، می‌تواند به روش‌هایی که در آن اعضای یک دولت تهدیداتی را از سوی مهاجران نسبت به فرهنگ، زبان، مذهب یا هویت ملی خود مشاهده می‌کنند، تحلیل و ارزیابی شود. روشن است که پدیده مهاجرت، ریشه در تحولات تاریخی از بدو خلقت بشر

9. Ole Weaver.

۱۰. منیژه نویدنیا، «درآمدی بر امنیت اجتماعی»، *فصلنامه مطالعات راهبردی* ۱۹ (بهار ۱۳۸۳)، ۶۳.

داشته است و انحای مختلف آن از قانونی و غیرقانونی محصول و نتیجه طبقه‌بندی‌های جدیدی است که توسعه جوامع ملی و افزایش میزان مرادات افراد در جامعه بین‌المللی به آن دامن زده است.

خطرات متصور ناشی از مهاجرت نسبت به امنیت اجتماعی دولت، تهدیدی عام‌الشمول و یکسان نیست، بلکه به نظر می‌رسد بیشتر تهدیدی موضوعی بوده که به روش‌هایی که دولت مقصد در خصوص آن حساسیت دارد و همچنین با توجه به سیاست ملی هر دولت، تبیین و تفسیر می‌شود.^{۱۱} برای مثال در حالی که برخی از دولت‌ها ممکن است تکثرگرایی فرهنگی را به عنوان امری نامطلوب تلقی کنند، در نقطه مقابل، برخی دیگر از دولت‌ها ممکن است تنوع فرهنگی را به عنوان عاملی مثبت قلمداد کرده و از آن استقبال به عمل آورند. به عبارت دیگر آنچه که ممکن است برای دولتی به عنوان تهدید اجتماعی تلقی شود برای دولتی دیگر آن امر پذیرفته شده باشد. در نتیجه، مهاجرت یک تهدیدی موضوعی بوده و نه عینی برای امنیت اجتماعی که می‌تواند خود در بین دولت‌ها در طول دوران زمانی متفاوت، تغییر یابد.

۴- مهاجرت و امنیت اقتصادی

امنیت اقتصادی، وضعیت باثباتی از شرایط و ساختار فعلی و افق معلوم و روشنی از آینده است که در آن فرد، جامعه، سازمان و دولت احساس رهایی از خطر کرده و به طور بهینه می‌توانند به تولید، توزیع و مصرف ثروت اجتماعی بپردازند. به عبارت دیگر یک جامعه را زمانی می‌توان از لحاظ اقتصادی امن تلقی کرد که ثبات در آن جامعه وجود داشته و خانوارها و بنگاه‌ها به عنوان مهم‌ترین نهادهای اقتصادی و بازار بتوانند در محیط رقابتی سالم و با میزان اطلاعات یکسان به بهینه‌سازی رفتار خود بپردازند.^{۱۲} با چنین برداشتی می‌توان مدعی شد که با فرض اینکه مهاجرت تهدیداتی را برای منافع ملی دولتی فراهم می‌آورد از طریق تأثیر مهاجرت بر اقتصاد، نیز می‌توان به تحلیل مؤلفه‌ها و فاکتورهای دخیل در این قضیه پرداخت. مهاجرت همواره تأثیر معناداری هم بر روی اقتصاد دولت‌های مقصد و هم دولت‌های مبدأ داشته است، باید اذعان داشت که مهاجرت علاوه بر آثار مثبت، می‌تواند تأثیراتی نامطلوب بر اقتصاد کشورها به همراه داشته باشد. لکن، گسترش و بسط تعاریف امنیتی در بخش‌های

11. Myron Weiner, "Security, Stability, and International Migration," *International Security* 17: 3 (1992/1993), 110.

۱۲. شهرزاد برومند و دیگران، *امنیت اقتصادی در ایران و چند کشور منتخب (مطالعه تطبیقی)* (تهران: مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۷)، چاپ اول، ۲۵.

مختلف اقتصادی، زمینه‌ساز توجه روزافزونی به پیامدهای اقتصادی ناشی از مهاجرت شده است و در نتیجه مهاجران اقتصادی، پناهجویان و پناهندگان به عنوان تهدیدی علیه امنیت اقتصادی دولت‌ها قلمداد می‌شوند. مهاجرت کارگران نیز می‌تواند به عنوان تهدیدی هم برای کشورهای فرستنده و هم کشورهای مقصد در نظر گرفته شود و آن زمانی است که کارگران با مهارت‌های بالا از کشورهای جنوب راهی کشورهای شمال شده که نتیجه آن نیز می‌تواند منجر به پدیده فرار مغزها^{۱۳} گردد؛ از سویی دیگر ممکن است بنا بر شرایط نامطلوب اقتصادی سیل این مهاجران از کشورهای توسعه‌یافته به سایر کشورها جاری شود.^{۱۴}

در این میان نباید از نقش پول‌های بازگشتی از سوی مهاجران که برای نمونه در سال ۲۰۱۲ وفق گزارش بانک جهانی مبلغی بیش از ۴۰۲ میلیارد دلار بوده است^{۱۵} چشم پوشید، به ویژه با توجه به نقش قابل ملاحظه‌ای که این قشر در رشد و توسعه اقتصادی کشورهای مبدأ ایفاء می‌نماید.^{۱۶} اهمیت روند مذکور زمانی بیش از پیش جلوه‌گر می‌شود که در نظر داشته باشیم در بسیاری از کشورها این ارقام، میزان جمعیتی که ذیل خط فقر زندگی می‌کنند را کاهش داده است. برای مثال می‌توان به کشورهایی مانند غنا با پنج درصد، بنگلادش با شش درصد و اوگاندا با یازده درصد کاهش افرادی که ذیل خط فقر زندگی می‌کردند، اشاره نمود.^{۱۷} در این مفهوم، امنیت اقتصادی تا حد قابل ملاحظه‌ای با مفهوم امنیت انسانی^{۱۸} در ارتباط بوده و بر یکدیگر منطبق می‌شوند. در نتیجه این وجه از مهاجرت نه تنها تأثیرات مثبتی

13. Brain Drain.

14. Weiner, op.cit., 95.

۱۵. گزارش مختصر بانک جهانی درباره مهاجرت و توسعه ۲۰۱۲، "The World Bank"، آخرین دسترسی ۱۳۹۴/۰۴/۰۲.

<http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/3349341288990760745/Migrati onDevelopmentBrief19.pdf>.

16. De Haas, H. "International Migration, Remittances and Developments: Myths and Facts," *Third World Quarterly* 28: 8 (2005), 1274.

17. Dilip Ratha, "Leveraging Remittances for Development," *Migration Policy Institute* 1 (2007): 1-16, www.migrationpolicy.org/pubs/MigDevPB_062507.pdf

۱۸. امنیت انسانی با گسترش فردیت‌گرایی و در محور قرار گرفتن انسان به منصفه حضور رسید. فلذا محور قرار گرفتن انسان در سنت دیرینه فلسفی و سیاسی انسان‌مدار صرفاً اخیراً عنوان امنیت انسانی را پیدا کرده است. از این رو، امنیت انسانی در درجه نخست به ایمنی و سلامت از تهدیدات مزمن و دیرینه‌ای چون بیماری، گرسنگی و سرکوب اشاره داشته و در وهله بعدی به معنای در امان بودن از برهم خوردن ناگهانی الگوهای روزمره زندگی - اعم از اینکه در خانه، محل کار یا جوامع باشد - معرفی شده که تأمین آن مستلزم اتخاذ رهیافتی هفت‌بعدی است که امنیت اقتصادی، غذایی، بهداشتی، زیست‌محیطی، شخصی، اجتماعی و سیاسی را مورد توجه قرار می‌دهد. برای اطلاعات بیشتر در ارتباط با امنیت انسانی رک: پاتولین کر، «امنیت انسانی»، ترجمه سید جلال دهقانی فیروزآبادی، فصلنامه مطالعات راهبردی ۳ (پاییز ۱۳۸۷)، ۶۲۶-۶۰۱.

در اقتصاد کشورهای فرستنده خواهد داشت، بلکه در شرایط مالی و فیزیکی جمعیت دولت فرستنده تأثیرگذار خواهد بود. در بسیاری از موارد، با همین رهیافت، می‌توان از برچسب زدن به فرایند مهاجرت به عنوان یک موضوع امنیتی صرف امتناع کرد. لکن، این امر در کشورهای مقصد می‌تواند به عنوان تهدیدی جدی علیه امنیت اقتصادی دولت‌ها تلقی شود، به خصوص آنکه لازم است تا شرایط بازار کار مورد نظر قرار گیرد. در چنین وضعیتی، مهاجران به دلیل داشتن دستمزد پایین‌تر، جایگزین بومیان در استخدام می‌شوند یا اینکه کارگران غیرقانونی کارهایی را انجام می‌دهند که مردم کشور میزبان تمایلی به انجام آن ندارند. اما در بسیاری از موارد فرصت‌های اشتغال را از شهروندان می‌گیرند ایجاد هزینه‌های اقتصادی، افزایش مالیات و کاهش فرصت‌های شغلی از سوی مهاجران، علاوه بر به خطر انداختن امنیت اقتصادی، نگرانی و احساس ناامنی مردم کشور میزبان را نیز برمی‌انگیزد.^{۱۹}

۵- مهاجرت و امنیت زیست‌محیطی

امنیت زیست‌محیطی اصطلاحی است که از سوی نظریه‌پردازان و عمل‌گرایان برای اثبات پیوستگی میان شرایط زیست‌محیطی و تهدیدات امنیتی به کار می‌رود. اصطلاح مذکور در قالب پروژه هزاره^{۲۰} در صورت‌های مختلفی تعریف شده است. از این میان می‌توان به تعریفی اشاره کرد که بر اساس آن، امنیت زیست‌محیطی به منظور حفاظت از محیط طبیعی برای رفع نیازهای جامعه، به گونه‌ای که به ذخایر طبیعی آسیبی نرسد، مورد توجه قرار می‌گیرد.^{۲۱} البته باید توجه داشت که دامنه مسائل امنیتی در این حوزه کمی وسیع‌تر از سایر موارد دیگر در نظر گرفته می‌شود. لکن، ارتباط میان مهاجرت و امنیت زیست‌محیطی در شاخه‌های بسیاری قابل بررسی می‌باشد که برای نمونه می‌توان به مسئله انتقال بیماری‌های خطرناک و مسری از سوی مهاجران به شهروندان دولت میزبان اشاره کرد. در بسیاری از کشورها، مهاجران قانونی ملزم به داشتن تأییدیه پزشکی هستند که این تضمین نماید که فرد بیماری خطرناکی را به کشور مقصد وارد نمی‌کند. با وجود این، در مهاجرت‌های غیرقانونی این امر امکان‌پذیر

۱۹. سید هادی زرقانی و سیده زهرا موسوی، «مهاجرت‌های بین‌المللی و امنیت ملی»، مجله مطالعات راهبردی ۵۹ (۱۳۹۱)، ۲۲. به نقل از:

Barry Buzan and Ole Waever, *Security: A New Framework for Analysis* (London: Lynne Rienner Publisher, 1998), 94.
20. Millennium Project.

۲۱. مراد کاویانی راد، «پردازش مفهوم امنیت زیست‌محیطی: رابطه امنیت و اکولوژی»، فصلنامه ژئوپلیتیک ۳ (پاییز ۱۳۹۰)، ۸۸-۸۷.

است که بیماری وارد کشور مقصد گردد. در همین خصوص، برای مثال می‌توان به بیماری تب استخوان اشاره کرد که تنها در آسیا شناخته شده بود و در دهه ۱۹۵۰ عاملی برای مرگ و میر به حساب می‌آمد و هنوز در قلمرو جغرافیایی آمریکا ناشناخته بود و با حرکت سیل عظیم مهاجران به این کشور زمینه مرگ و میر جدی شهروندان آمریکایی را فراهم کرد. همچنین بیماری‌های دیگری چون مالاریا، جذام، ایدز و هپاتیت از آن دسته بیماری‌هایی هستند که اغلب از سوی مهاجران غیرقانونی به کشورهای میزبان به ارمغان برده می‌شوند.^{۲۲}

۶- مهاجرت و امنیت ملی

امنیت ملی را می‌توان در قالب شرایطی تعریف کرد که از خلال آن، منافع ملی و ارزش‌های داخلی ملت از گزند خطرها و تهدیدهای داخلی و خارجی دور نگاه داشته شوند. بدین معنا که توان جامعه در حفظ و پی‌گیری منافع ملی و بهره‌گیری از ارزش‌های داخلی و خارجی را ضامن تأمین امنیت ملی می‌دانند.^{۲۳} به عبارت دیگر، امنیت ملی را می‌توان حالتی دانست که بر طبق آن، ملتی فارغ از تهدید و ترس از دست دادن تمام یا بخشی از سرزمین، جمعیت، رفاه اقتصادی و نیز فارغ از دست دادن نظام حکومتی، هویت ملی، زبان، دین و ارزش‌های فرهنگی خود به سر می‌برند.^{۲۴} از این رو مواردی همچون: مبارزه علیه تروریسم، جرایم سازمان‌یافته، بلای طبیعی و غیرطبیعی، جرایم سایبری و امنیت و کنترل مرزها را می‌توان مواردی در زمره مؤلفه‌های تضمین امنیت ملی دانست. در این میان در ارتباط این حوزه با مهاجرت می‌توان بیان داشت که مهاجران در کشورهای دیگر می‌توانند باعث از بین رفتن یکپارچگی ملی و برهم خوردن ترکیب قومی - مذهبی کشور میزبان، جاسوسی و فعالیت‌های ضد امنیتی، افزایش شورش و نزاع در میان جمعیت مهاجر و جمعیت بومی، اجبار مهاجرین خاصه مهاجران غیرقانونی به فعالیت در باندهای تبهکار و مافیایی و امثالهم گردد.

۲۲. زرقانی و موسوی، پیشین، ۲۲. به نقل از:

David A. McDonald, "Lest The Rhetoric Begin: Migration, Population and the Environment in Southern Africa," *Geoforum* 30 (1999), 13.

۲۳. زرقانی و موسوی، پیشین، ۱۳. به نقل از: پیروز مجتهدزاده، *جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی* (تهران:

سمت، ۱۳۸۱)، ۲۸.

۲۴. زرقانی و موسوی، پیشین، ۱۳.

۷- مهاجرت و امنیت عمومی

یکی از مهم‌ترین مفاهیم مربوط به امنیت را می‌توان امنیت عمومی دانست که حتی در اسناد بین‌المللی حقوق بشر برای آن جایگاهی مشروع به منظور محدود کردن اعمال برخی از حقوق و آزادی‌ها در نظام بین‌المللی حقوق بشر شناسایی شده است. اصطلاح مذکور در هیچ‌یک از اسناد حقوق بشری تعریف نشده است و این در حالی است که در بسیاری از اسناد حقوق بشری از آن یاد شده است. امر مذکور حتی در مکاتبات کمیته حقوق بشر وارد شده است. لکن کمیته مذکور هیچ‌گونه تعریف و تفسیری از آن ارائه نکرده است.^{۲۵} در همین راستا، مقوله «امنیت عمومی» به عنوان یکی از اهداف مشروع جهت اعمال محدودیت در اجرای برخی حقوق و آزادی‌های اساسی مورد شناسایی قرار گرفته است. از این دیدگاه، با توجه به اینکه برخی از حقوق و آزادی‌های بشری به رسمیت شناخته شده در اسناد حقوق بشری مطلق نبوده، به دولت‌ها اجازه وضع مقرراتی در جهت اعمال محدودیت بر اجرای این حقوق و آزادی‌ها، جهت دستیابی به اهداف مشروعی چون «امنیت عمومی»، «نظم عمومی» و ... داده شده است. در مبحث امنیت عمومی می‌توان به جرم و جنایت در جوامع اشاره داشت که مهاجرت و به تبع آن مهاجران می‌توانند در بالا یا پایین بردن آن تأثیرگذار باشند و از مهاجرت به عنوان تهدیدی علیه امنیت عمومی جوامع نام برد. لکن، موضوعی که آیا در حقیقت و در عالم واقع مهاجرت عاملی برای افزایش جرم و جنایت در جوامع می‌باشد را باید بر اساس مطالعات متعددی که در این زمینه صورت پذیرفته است مورد بررسی و تدقیق قرار دهیم. به طور کلی در حالی که عموم جامعه نگران افزایش نرخ بالای جرایم و تشدید جرم و جنایت در جوامع خود از سوی مهاجران می‌باشند، به‌رغم چنین رویکردی، مطالعات صورت‌پذیرفته در چند کشور دلالت بر آن دارد که ارتباط محکم و قوی‌ای بین مهاجرت و افزایش میزان جرم و جنایت در جوامع وجود ندارد.^{۲۶} البته یادآوری این نکته ضروری است که

۲۵. محمد ابراهیمی، «امنیت عمومی»، پژوهشکده باقرالعلوم (ع)،
<http://www.pajooh.com/fa/index.php?Page=definition&UID=45720>. (آخرین دسترسی ۱۳۹۴/۰۴/۱۵)،

به نقل از:

Joseph S., Schultz J, Castan M., *The International Covenant on Civil and Political Rights: Cases, Materials and Commentary* (London: Oxford University Press, 2000), 376-377.

26. XIA WANG, "Undocumented Immigrants as Perceived Criminal Threat: A Test of the Minority Threat Perspective," *Criminology* 50: 3 (2012), 743

ممکن است این امر در همه کشورهای به یک نحو مصداق نداشته باشد، لذا مرجح آن است که به صورت موردی بررسی شود.^{۲۷}

نتیجه

اسناد حقوق بشری، تعهدات دولت‌ها را در زمینه رعایت و احترام به حقوق بشر مهاجران غیرقانونی مورد توجه قرار می‌دهند. البته هیچ‌یک از اسناد مذکور فهرستی از حقوق مختص و منحصر به مهاجران غیرقانونی ارائه نمی‌دهند یا میان مهاجران قانونی و غیرقانونی قائل به تفکیک بنیادین نمی‌شوند، بلکه در اصل، پیش فرضی در تمام این اسناد، مبتنی بر تسری حقوق بشر به همه بدون تبعیض میان نحوه و مکانیسم اقدام متقاضیان به منظور جابجایی وجود دارد. با این حال، عمده سمت و سوی موجود در رویه کشورهای مقصد به سمتی است که تسری حق‌های بشری موجود در اسناد ذی‌ربط تنها به مهاجران قانونی، مورد تصور است و مهاجران غیرقانونی اغلب مشمول رفتارهای توهین‌آمیز همراه با سوءاستفاده از سوی کارفرمایان می‌شوند و یا در وضعیتی بغرنج‌تر با حمایت پنهان برخی از دولت‌ها، توسط قاچاقچیان انسان مبادله می‌شوند و به رونق بازار سوداگران انسان دامن می‌زنند.

مهم‌ترین سند موجود در زمینه حمایت از مهاجران غیرقانونی با عنوان حمایت از حقوق تمام کارگران مهاجر و اعضای خانواده ایشان نیز به دلیل عدم تصویب از سوی بسیاری از کشورهای روبه‌رو شده که این امر به نوبه خود در عمل به معضلاتی اساسی در اجرای آن انجامیده است.

با این حال، تمایل و گرایش قابل ملاحظه‌ای در مراجع داخلی برخی از دولت‌ها و دادگاه‌های بین‌المللی و منطقه‌ای نسبت به تفسیر اسناد حقوق بشری در راستای حمایت از مهاجران و پناهندگان شکل گرفته و این نویدبخش اعمال اصول بنیادین حقوق بشر در مورد پناهندگان و مهاجران، اعم از قانونی و غیرقانونی است. شکل‌گیری رویه نسبتاً منسجم و قابل تأملی در اتحادیه اروپا و به ویژه روند رسیدگی و صدور حکم از سوی دیوان اروپایی حقوق بشر مؤید زمزمه غلبه حقوق بشر بر سیاست‌های حاکمیت‌محور اتحادیه در بررسی روند مهاجرت در این قلمرو است.

بدین ترتیب، به ویژه در شکایات فردی که از سوی مهاجران غیرقانونی در چارچوب اتحادیه صورت می‌گیرد و به ظاهر کلی و انتزاعی می‌رسد، می‌توان در عمل زمینه‌ای را برای

اعمال و اجرای مفهوم کاربردی حق‌های بشری در خصوص ایشان یافت. درک این امر که حاکمیت دولت‌ها در صورت توسعه قوانین و رویه‌های مدیریتی مهاجرتی در حمایت از حقوق مهاجران غیرقانونی سبب تحلیل حاکمیت ایشان نمی‌گردد نیازمند بازنگری در برداشت دولت‌ها از اعمال سیاست‌های کنترلی مهاجرت به سیاست‌های مدیریتی مهاجرت می‌باشد. از این حیث، در اصل، قوانین مدیریتی مهاجرتی که از حقوق بشر مهاجران حمایت می‌کنند، می‌توانند سبب تحکیم حاکمیت دولت‌ها در امور امنیتی و نظم عمومی گردند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- برومند، شهرزاد، سید فخرالدین فخر حسینی، صفی‌ار امینی، سمیه شاه‌حسینی. *امنیت اقتصادی در ایران* و چند کشور منتخب (مطالعه تطبیقی). چاپ اول، تهران: مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۷.
- شهبازی. آرامش و امیر چهل‌امیرانی. *حمایت از مهاجران غیرقانونی در حقوق بین‌الملل*. چاپ اول. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۵.
- کاویانی راد. مراد. «پردازش مفهوم امنیت زیست‌محیطی: رابطه امنیت و اکولوژی». *فصلنامه ژئوپلیتیک* ۳ (پاییز ۱۳۹۰): ۸۰-۱۰۰.
- کر، پائولین. «امنیت انسانی». ترجمه سید جلال دهقانی فیروزآبادی. *فصلنامه مطالعات راهبردی* ۳ (پاییز ۱۳۸۷): ۶۲۶-۶۰۱.
- مجته‌مزداده، پیروز. *جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی*. تهران: سمت، ۱۳۸۱.
- نودینیا. منیژه. «درآمدی بر امنیت اجتماعی». *فصلنامه مطالعات راهبردی* ۱۹ (بهار ۱۳۸۳): ۷۸-۵۵.

ب) منابع انگلیسی

- Buzan, Barry, and Ole Waever. *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publisher, 1998.
- De Haas, H. "International Migration, Remittances and Developments: Myths and Facts." *Third World Quarterly* 28: 8 (2005): 1269-1284.
- Joseph S., Schultz J, Castan M. *the International Covenant on Civil and Political Rights: Cases, Materials Commentary*. London: Oxford University Press, 2000.
- Kaminis, Yorgos. "Without a Residence Permit: The Protection of Asylum-Seekers and Illegal Immigrants." Workshop, June 10, 2009, www.theioi.org/.../Stockholm%20Conference_13.%20Workshop%203_Yorgos%20Kaminis.pdf.
- Lavenex, Sandra. "Migration and the EU's New Eastern Border: between Realism and Liberalism." *Journal of European Public Policy* 8: 1 (2001): 24-42.
- Mcdonald, David A. "Lest The Rhetoric Begin: Migration, Population and the Environment in Southern Africa." *Geoforum* 30 (1999): 13-25.
- Ramji-Nogales, Jaya. "Undocumented Migrants and the Failures of Universal Individualism." *Vanderbilt Journal of Transnational Law* 47: 3 (2014): 699-763.
- Ratha, Dilip. "Leveraging Remittances for Development." *Migration Policy Institute* 1 (2007): 1-16. www.migrationpolicy.org/pubs/MigDevPB_062507.pdf.
- Steve, John, and Smith. *The Globalization of World Politics: an Introduction to International Relations*. New York: Oxford University Press, 2017.
- WANG, XIA. "Undocumented Immigrants as Perceived Criminal Threat: A Test of the Minority Threat Perspective." *Criminology* 50: 3 (2012): 743-776.
- Weiner, Myron. "Security, Stability, and International Migration." *International Security* 17: 3 (1992/1993): 91-126.

Illegal Migrant's Human Rights: Challenges Ahead

Maryam Mahdavi

L.L.M in Public Law, Head of Commission Group Claims of Legal Office
(University of Applied Science and Technology - Central Branch)
Email: Maryammahdavi2000@gmail.com

Protection of asylum seeker and Illegal migrants human rights, has often been difficult due to the need of states to regulate unwanted migration flows. International Mechanisms of Human Rights play an important role in protecting the rights of these individuals, through a set of human rights. In cases involving illegal migrants and asylum-seekers, Courts was often in difficult position, given the contradictions that could arise from the protection of human rights and the legitimate aim of States to control the entry, residence and expulsion of aliens.

Keywords: Illegal Migrants, Human Rights, Migrants, Human Dignity, Protection, Asylum - Seekers.

Journal of **LEGAL RESEARCH**

VOL. XVII, No. 1

2018-1

- **Comparing between Issuing of Notarize Acts and Secure Electronic Documents in Legal Systems of Some Countries**
Dr. Abbas karimi - Amir Sepahi
- **The Investigation of Intelligent Agent's Legal Nature in the Field of Electronic Contracts**
Dr. Seyyed Elham-aldin Sharifi - Golnaz Beyrami
- **Compensation from Innocent Arrested Accused**
Dr. Rajab Goldoust Jouybari - Mehran Ibrahimi Manesh
- **Corruption's Effect on the Realization of Human Rights**
Hossein Sepah-sara
- **The Political Judgment or Judgment Policy? Analyzing the Impact of Non-Legal Factors to Decisions of the International Court of Justice**
Yaser Salarian - Mahdi Khalili Torghabe
- **Case Studies of Probable Contracts in the Legal System of Iran**
Dr. Habibollah Rahimi - Khosro MahmoudZadeh
- **Legal Conformity of Goods with the Contract under United Nations Convention on the International Sale of Goods (CISG)**
Dr. Ehsan Lotfi
- **Illegal Migrant's Human Rights: Challenges Ahead**
Maryam Mahdavi
- **Assessment of Concept, Place, and Scope of Inclusion of Rate of Services from Aspects of Awards of Full Bench of High Court of Administrative Justice**
Dr. Amir Iravanian
- **Legal Aspects of China's Dispute and it Neighbors over Spratly Island**
Nasim Zargarinejad
- **Codification**
Author: Dr. Lindsay Farmer
Translators: Dr. Abdolreza Javan Jafari & Sara Mirbazel & Bahman Khodadadee

S. D. I. L.

The S.D. Institute of Law
Research & Study